

YBL MIKLÓS (1814 – 1891)

ÉLETPÁLYÁJA:

1814-ben született Székesfehérváron, édesapja Ybl Miklós székesfehérvári kereskedő, a megyei választmány tagja, édesanyja Eiman Anna.

1825-től a párizsi Császári és Királyi Polytechnikai Intézetben végezte tanulmányait, 1832-től Pollack Mihály, majd 1836-tól Koch Henrik építész irodájában dolgozott. 1840-ben Münchenbe ment, ahol beiratkozott Királyi Művészeti Akadémiára. 1841-ben Itáliában tett tanulmányutat. Hazatérésekor szembesült a ténnyel, hogy családjának anyagi gondjai adódtak, eladni kényszerültek székesfehérvári házukat.

Ybl ezután Pesten próbált szerencsét, ahol Helybeli Polgári Szabadalmas Építő Czéh Mesterei első ízben elutasította építómesteri folyamodványát. Következő alkalommal, 1843. január 16-án Szepesi Ferenc tanácsnok aláírásával kebelbeli kőműves mesterré jelölték.

Egy 1841. november 30-án kelt újsághirdetés szerint Pollack Mihály fia, Pollack Ágoston és Ybl Miklós megnyitották az Építészeti Intézetet a pesti Dorottya utcában.

1845-ben megbízást kapott Károlyi Istvántól, hogy építse át fői kastélyát, valamint tervezze meg a templomot. Előtte még tett egy látogatást Itáliában tél idején, s utána munkához fogott. Egyhamar Károlyi uradalmi építésze lett.

1851-ben költözött vissza Pestre, Fóton feleségül vette a grazi születésű Lafite Ida nevelőnőt.

1860-ben Széchenyi István is Yblt kérte fel hogy cenki birtokára templomot tervezzen, ám a gróf a terveket már nem láthatta meg. Ebben a korszakban készült a Múzeum körúti átjáróház, a jelenlegi Bajcsy-Zsilinszky út 17. sz alatti bérház a második világháború során elpusztult Nemzeti Lovarda.

1864-ben megszületett fia, Félix.

Hamarosan céhtag lett, a romantikus stílusnak búcsút intett, s ezután neoreneszánsz stílusban tervezte épületeit. Ekkortájt épült fel a Bródy Sándor utca 8. alatti Képviselőház, az építkezés 1865. szeptember 11-én kezdődött meg. A ház néhány hónap leforgása alatt elkészült, Ybl pedig elnyerte a Ferenc József-rend lovagkeresztjét.

1870-ben hozzáfogott a Fővámház megtervezésének, mely elkészülte után számos negatív kritikát kapott. Ney Béla miniszteri főmérnök azonban korszakalkotónak nevezte az épületet.

A Podmaniczky Frigyes az Operaház megtervezésére 1873 szeptemberében meghívásos pályázatot hirdetett meg, melynek pályadíját Ybl terve nyerte el. A kivitelezés 1875 októberében indult, hamarosan Yblt építésvezetőnek nevezték ki. 1878. december 7-én tartották meg a bokrétaünnepet, majd 1884. szeptember 27-én a Bánk bán előadásával nyílt meg az Operaház, melyen a királyi család is részt vett.

Egyidejűleg a Várkert-bazár megvalósításán is dolgozott (1875-1882), mely olasz, német és francia függőkertek mintájára készült. Belépett a Közmunkatanácsba, 1882-ben megkapta a Lipót-rend lovagkeresztjét, 1885. június 21-én pedig a király a főrendiház tagjává nevezte ki.

Folytatta a Hild József által tervezett Szent István Bazilika építését is, majd a budai Vár kiépítésén fáradozott. Unokaöccse, Ybl Lajos is segédkezett: ő tervezte a krisztinavárosi szárnyat. Ybl Miklós ezt a művét már nem tudja befejezni, 1891. január 22-én elhunyt.

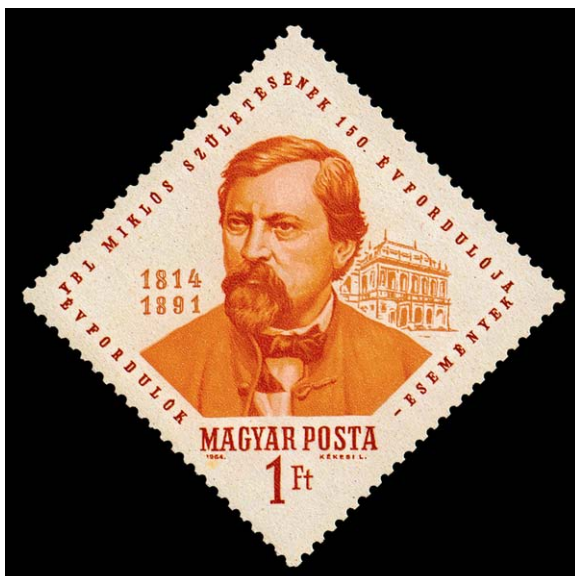
Korai stílusát a romantika jellemezte, román elemekkel, később a neoreneszánsz vált stílusára jellemzővé. Sokat foglalkoztatott, nagy hatású művész volt, akit életében is elismertek. Nagy fájdalma volt, hogy ugyan közreműködött a Magyar Tudományos Akadémia székházának felépítésében, az akadémia nem választotta a tagjai sorába (szemben a ma már kevésbé ismert Szkalnitzky Antallal, akivel Ybl együtt dolgozott az Akadémia épületének megvalósításában). Első megbízását, az ikervári kastély átépítését, Pollack Mihály fiával, Ágosttal együtt teljesítette.

Számos alkotása közül a fő művének az Andrassy úton az Operaház (Magyar Állami Operaház) neoreneszánsz épülete számít.

FŐBB MŰVEI:

- 1845-1849. Fót, Károlyi-kastély átalakítása
- 1845-1855. Fót, katolikus templom
- 1852 körül: Budapest, Grabovszky – (Rózsa-) villa
- 1857-58. Budapest, Nemzeti Lovarda (háború után lebontották; ma: Magyar Rádió épülete)
- 1857-58. Budapest, Tornacsarnok (lebontották; ma: Baumgarten Alajos (1871) tervei szerint megépített Esterházy-palota található a helyén)
- 1857-59. Füzérradvány, Károlyi-kastély átalakítása
- 1860 körül: Albertirsa, Szapáry-sírkápolna
- 1860 körül: Leányfalu, Gyulai-villa
- 1860 körül: Gerla, Wenckheim-kastély
- 1860-1864. Nagycenk, katolikus templom
- 1862-1863. Kecskemét, Evangélikus templom
- 1862-1865. Budapest, Festetics-palota (Pollack M. tér 10.)
- 1863-tól. Budapest, Károly-palota (Pollack M. tér 3.)
- 1863. Budapest, Német Színház (nem épült meg)
- 1863-1864. Budapest, MTA bérháza
- 1865 körül: Fegyvernek, Szapáry-kastély
- 1865-től. Főúri világfürdő (Margit-fürdő) (II. világháború alatt megromlott, jelentős részét lebontották)
- 1865-1866. Budapest, Régi Képviselőház (Bródy S. u. 14.)
- 1865-1879. Budapest, Assisi Szent Ferenc-templom, Bakáts tér
- 1867. Budapest, Pálffy-palota
- 1867-1869. Budapest, Lánchíd Társulat rt. székháza, ma Lánchíd Palota (1011 Bp., Fő u. 1.)
- 1869. Budapest, Első Pesti Hazai Takarékpénztár (Ybl-palota)(Károlyi M. u. 12.)
- 1867-1891. Budapest, Szent István-bazilika – kezdte: Hild, folytatta: Ybl,

- befejezte: Kauser József
- 1870-1874. Budapest, Fővámház
- 1872 körül: Parád, Ybl Szálló
- 1872-74 Budapest, Dégenfeld-Schomburg-palota (Bródy S. u. 14.)
- 1873-1884. Budapest, Operaház (Magyar Állami Operaház)
- 1874-1982. Budapest, Várkert-kioszk és -bazár
- 1875-1879. Ókígyós, Wenckheim-kastély

- 1880-1882. Parádsasvár, Károlyi-kastély
- 1880-1891. Budapest, a Budavári Palota átalakítása
- 1882-1888. Budapest, Budapesti Első Gyermekekmenhely Egylet istvántelki fiókintézete és katolikus templom (Clarisseum)
- 1883 - Tura, Schossberger-kastély
- 1883-1884. Budapest, Széchenyi-palota (elpusztult)
- cc. 1888. Parád, Erzsébet Szálló
- bérházak, kastélyok (Székesfehérvár, Csurgó, Doboz, Kétegyháza, Lengyeltóti, Mácsa, Marcali, Ókígyós, Surány stb.)

Érdekességek Ybl életéből

- A céhes képzés részeként előírt vándorlást, 1841-ben Bécs, s München után Itália követi. Tirolon át Észak-Itáliába indult, de szerzett vízumot az Egyházi Államba, a Szárd Királyságba, Poroszországba, Szász- és Franciaországba is. Az olasz ízléssel való találkozás egész életére meghatározta: Palladio, Galeazzo Alessi, Bramante épületei; Vicenza, Pisa, Velence, Firenze légköre és az átkelés az Alpokon.
- Vándorlását befejezván, hazajött. Anyagi gondok miatt Ybl család székesfehérvári házát eladni kényszerültek. Ybl Pestre ment és dolgozni kezdett.
- 1841-ben Pesten kérelmezi az építőmesteri jogot, ám ekkor még nem sikerül elnyernie. Céhtagsága hiányában olyan társat keres, akinek mesterjoga neki is lehetővé teszi a szabályos működést. Pollack Ágostonnal, első mesterének, Pollack Mihály fiával társulva Építészeti Intézetet nyitottak Pesten, a Dorottya utcában.. A vállalkozói jellegű építésztervezői iroda működtetése ekkor még Pesten nem bizonyult sikeresnek, csak néhány évig maradt fenn. Ezért Ybl a Károlyi család tagjaival, akik korábban mesterét, Heinrich Koch építészt foglalkoztatták, állandó megbízói kapcsolat kialakítására törekedett. 1845-ben megbízást kaptak a Károlyi-féle fői kastély átépítésére, majd a templom megtervezésére. Ez a munka tette egycsapásra híressé, ettől vált a magyar főúri világ legkedveltebb építészévé. Olyannyira, hogy 1860-ban még Széchenyi is megkereste, hogy cenki birtokára templomot terveztesse vele.
- Kiváló szakértelemmel dolgozott, és végleges megoldásai mindig jobbak voltak, mint tervei. Egyik munkatársa feljegyzései szerint "Nem egy botját ütötte cafatokra, hogy a kő rossz voltát bizonyítsa". Ugyanakkor szerény volt, és önzetlen, szemében jóság tükröződött.
- Nagy fájdalomra volt, hogy ugyan közreműködött a Magyar Tudományos Akadémia székházának felépítésében, az akadémia nem választotta a tagjai

sorába, szemben a megvalósításában a vele együtt dolgozó Szklaniczay Antallal.

Érdekességek Ybl munkásságából

- 1845-től, első nagy alkotásai a keleti elemekkel tűzdelt romantikus román stílus képviselői, a főtéri templom, pesti lovarda, az. Unger-ház, stb..A román formákkal később sem szakított, amit a Bakáts téri Ferencvárosi Plébániatemplom bizonyít.
- 1852-től kezdődött Ybl romantikus korszaka, amelyben híres arisztokrata családoknak épített kastélyokat, templomokat, gazdasági épületeket. A Zichy, Festetics, Apponyi, Andrássy, Esterházy és Orczy családoktól kapott megbízásokat. Ezek mellett természetesen az intézmények és a polgári házak tervezését-építését is vállalja, pld.: Múzeum körúti átjáróház, Unger-Ház, a Balassa -Ház, a II. világháborúnak áldozatul esett Nemzeti Lovarda, Széchenyiek nagycenki temploma. 1860-tól a romantika és a hellénizmus rövid átmenete után a neoreneszánsz eszmény követőjévé válik. itáliai tanulmányútja hatására, az olasz reneszánsz stílus újjáteremtésének kérdése foglalkoztatta. Művészete korai és érettebb szakaszában egyaránt kiváló neoreneszánsz stílusú alkotásokat hozott létre, pld.: Budai Első Takarékpénztár épülete, mágnáspaloták, régi Országház, Bazilika, Rác fürdő, a margitszigeti Sósfürdő és Szálló, Fővámház, ma Várkert Kioszk és Bazársor, a királyi palota trónterme és krisztinavárosi szárnya stb.
- A Bazilika, lipótvárosi Szent István templom belső kiképzését Ybl halála után Kauser József fejezte be.
- Ekkor készül a Tudományos Akadémia, bútorzatot tervezett a Nemzeti Múzeumba, öntöttvas rácsot a budai rakpartra, majd megtervezte a régi Képviselőházat is. A 60-as évek második felében az akkor Habsburg József tulajdonában lévő Margitszigettel foglalatzkodott, . A területen lévő nagy mennyiségű kénes hévízre alapozva világfürdőt terveztek.
- 1873 szeptemberében pályázatot hirdettek az Operaház megtervezésére, melyen Ybl Miklós munkája nyerte el a pályadíjat. 1875 októberében látott az építési munkához. A Palladio nyomán kialakított festői főhomlokzata, belső terei és főként lépcsőháza révén a korabeli európai építészet kimagasló alkotásaként tarthatunk számon. Az eseményről még Krúdy is megemlékezett a Budapest vőlegénye című kötetben. "A Sugár út úgy feküdt Budapest testében, mint a Duna Magyarországon. Mellette, nélküle, kívül nem lehet elmenni senkinek. A Sugár úttal Pesten nem versenyezhet senki: a város reménye volt, pedig csak akkor teszi az első kapavágást Podmaniczky Frigyes, Ybl építész és Zofahl mérnök a Hermina téren, ahol az Operaházat

kimérik és megraknak a kiásott földdel egy kétkerekű talyigát”. Vajon ki az a vállalkozó szellemű építész, aki az akkor még isten háta mögöttinek tartott helyen, “ahol őszidőben terjedelmes mocsár kerekedik az erre tévedő pesti fiákeres multságára, míg tavasszal és nyáron káka és nád terem, benne fészket rak a vadmadár, vadkacsa kotyog és békák kuruttyolnak” – vállalkozik rá, hogy szentélyt emeljen a zenének?

1878. december 7-én tartották meg a bokrétaünnepet.

1887. szeptember 27-én a Bánk bán előadásával nyílt meg az Operaház, melyen a királyi család is részt vett.

- Egyidejűleg az olasz, német és francia függőkertek mintájára készült Várkert-bazár megvalósításán is dolgozott az Operaház mellett.
- 1870-ben elkezdett Fővámház elkészülte után számos negatív kritikát kapott, szemben Ney Béla miniszteri főmérnök kiemelkedő dicséretével: korszakalkotónak nevezte az épületet.
- 1884-ben az Andrassy út végébe tervezett Gloriett 1896-ban történt lebontása után, 1898-ban a Széchenyi-hegyre került kilátóként.

Ybl mesterei

- **Pollack Mihály** (1773 – 1855)

Than Mór festménye Pollack Mihályról

Tahitótfalú temetőjében síremléke

Nemzeti Múzeum – legfőbb műve

- Koch Henrik

Ybl kortársai

- Ágoston Emil
- Brein Ferenc
- Györgyi Géza
- Handler Nándor
- Hauszmann Alajos

- Hild József
- Horti Pál
- Kauser József
- Lechner Lajos
- Lechner Ödön
- Máltás Hugó
- Meinig Artúr
- Palóczy Antal
- Pan József
- Prokopp János
- Schulek Frigyes
- Steindl Imre
- Szkalnitzky Antal
- Wieser Ferenc

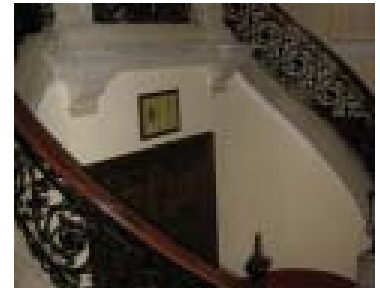
Ybl munkatársai

- Bukovics Gyula
- Gottgéb Antal
- Kagerbauer Antal
- Knabe Ignác
- Ney Béla
- Pollack Ágoston
- Pártos Gyula
- Unger Emil
- Weber Antal
- Wechselmann Ignác
- Ybl Lajos

Parádsasvár – Károlyi kastély 1881-82

Az Ybl tervei alapján épült neoreneszánsz stílusú Károlyi kastély emeletes rizalitja és kétemeletes, német reneszánsz stílusú szárnya 1885-ben készült el. A vadászkastélyt a források szerint a Károlyi család keresztelte Sasvár névre. A kastély a két világháború között lakatlanná vált, majd 1945 után a pusztulásnak indult kastélyból úttörőtábor lett, elzárva a külvilágtól és a látogatók szemétől. Ma Kastélyhotel Sasvár néven szállodaként üzemel.

Az Ybl tervei alapján épült neoreneszánsz stílusú Károlyi kastély emeletes rizalitja és kétemeletes, német reneszánsz stílusú szárnya 1885-ben készült el. A vadászkastélyt a források szerint a Károlyi család keresztelte Sasvár névre. A kastély a két világháború között lakatlanná vált, majd 1945 után a pusztulásnak indult kastélyból úttörőtábor lett, elzárva a külvilágtól és a látogatók szemétől. Ma Kastélyhotel Sasvár néven szállodaként üzemel.

Ybl Miklós-díj története

Az Ybl Miklós díj a tervező-alkotó építészek legrangosabb elismerése 1952-ben történt megalapítása óta. Több mint fél-évszázados története során időnként voltak kisebb változások az évenként díjazottak számát vagy a díjazás szempontjait illetően, ezek azonban jelentőségét nem halványították: kezdetben az építéspolitikai eredményeit jól reprezentáló egyes épületek – gyakran ipari létesítmények – tervezéséért, egészen fiatal, (de minden esetben tehetséges) építészek is megkaphatták.

Több, az ötvenes években épült és elismert művészi színvonalú épület mára műemléki státust (ezzel együtt védelmet) kapott, és az ipari létesítmények közül is nem egy váltott ki a maga idejében nemzetközi érdeklődést és elismerést. A hetvenes-nyolcvanas évektől az Ybl-díjak adományozását politikai szempontok egyre kevésbé motiválták. Mindez hozzájárult az Ybl-díj értékállóságához.

Az Ybl Miklós-díjat 1953-ban alapította a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa (1069/1953. (XI. 6.) határozat), mely az építészeti tevékenységért kapható legrangosabb szakmai kitüntetés. 1964-ig évente hat I. és hat II. fokozatú díjat adományoztak, 1964-1977 között harmadik fokozatú díj adományozására is volt lehetőség, majd 1978-tól évi tízre csökkent a díjban részesíthetők száma.

A rendszerváltozást követően, 1992-ben valamelyest megváltozott a díj jellege. Ekkor úgy rendelkeztek, hogy az Ybl Miklós-díj életműért adható díj, amely a hazai környezet építése, alakítása és értékmegőrzése érdekében huzamosan kifejtett kimagasló gyakorlati és/vagy elméleti építészeti alkotó tevékenység, életmű elismeréséül és csak egyéni teljesítmény alapján adományozható. Újabb díj adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy a korábban adományozott díj elnyerése óta ért el. Egy díj nem osztható meg két vagy több személy között. A díjat ugyanaz a személy 5 éven belül csak egyszer, és életútja folyamán legfeljebb kétszer kaphatja meg.

Ezen kívül a vonatkozó miniszteri rendelet az évente kiadható Ybl-díjak számát ötre korlátozta. Ezt a változást az tette lehetővé, hogy egyidejűleg megalapítottak egy újabb miniszteri díjat, amely kifejezetten az egyes kiemelkedő színvonalú építészeti alkotások elismerését szolgálja. Ez a „Pro Architectura” díj.

Az Ybl-díjak megítélése és adományozása alapvetően szakmai szempontok alapján történt és történik. Hosszú ideig – kialakult gyakorlat szerint – a díjra beérkezett pályázatokat előzetesen a Magyar Építőművészek Szövetségének háromtagú, Ybl-díjas építészekből álló szakmai testülete értékelte és véleményezte. Újabb beadott javaslatokat (pályázatokat) – a díjat adományozó miniszter által felkért – Ybl Miklós-díj Előkészítő Bizottsága elemzi és rangsorolja, majd javaslatot tesz a miniszternek a díjazottak személyére. Az Előkészítő Bizottság öt tagja különböző építész szakmai

szervezetek képviselője, két tagja okl. építészmérnöki végzettségű köztisztviselő. A díjak átadása az érintett évet követő év március 15-éjének megünnepléséhez kapcsolódik, díjátadó az érintett miniszter.

Az Ybl-díj elsősorban kiemelkedő színvonalú, eredményekben gazdag építészeti alkotó tevékenységért, vagyis építészeti tervezésért adományozható. Emellett azonban – az építészet, a szakma egészének fejlődésére jelentős hatású munkásságuk esetén – a díj olyan személyeknek is adományozható, akik elsősorban nem tervezési, hanem elméleti – oktatói, kutatói, publikációs – tevékenységet folytatnak. Az építészeti alkotó tevékenység komplexitása – ezen belül kétségtelen társadalmi hatása – következtében ritka az olyan jelentős építészeti munkásság, amelyhez nem kapcsolódik valamilyen közéleti, oktatói vagy publikációs tevékenység. Ennek megfelelően a díjak megítélése terén előnyben részesülnek azok az egyéniségek, akik az építész szakma szűkebben értelmezett keretein túl, tágabb környezetükre is képesek pozitív hatást gyakorolni: akik napi tervezési feladataik mellett vagy fő hivatásként, a köz javára nemzetközi kapcsolatokat építenek, konferenciákat és kiállításokat szerveznek, tájegységek, települések értékeit védik és fejlesztik, szakmai műhelyeket alapítanak és működtetnek, nemzedékek sorát nevelik az értékek megbecsülésére és ápolására, vagyis követhető, jó példát mutatnak szakmán belül és kívül egyaránt.

Lengyel Géza: Ybl Miklós

F Forrás: NYUGAT 1914. 9.sz.

TARTALOM:

HALÁSZ IMRE: Felső-Fenn	88
MÓRICE ZSIGMOND: Élet a Kereszten (Kapcsolat)	816
SZABÓ DEZSŐ: Asztali Próbák	816
NAGY ZOLTÁN: Pár Milla: Válaszok az érdeklődésre	819
BÉTI ÖDÖN: Néző (Székes)	823
FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN: Képzés és művészet	831
BALÁZS IMRE: Tavasztól (Vers)	835
SCHÖFFLIN ALADÁR: Levegő (Költés)	837
LÉNGYEL GÉZA: VM Művészet	841
SZABÓ ERVIN: Felszólalások	843
ADY ENDRE: Vers	846
FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN: Néző	849

FIGYELŐ:

ADY ENDRE: Szép Élet	858
TÓTH ÁRPÁD: Gyógy Művészet (Költés)	859
NAGY LÁSZLÓ: Szép Élet (Költés)	863
BLÉK ARTUR: Híradás: Képzés és művészet: A képzésről	870
SZABÓ DEZSŐ: Képzés és művészet: A képzésről	873
BÁRDOS ARTUR: Képzés és művészet: A képzésről	875
BÁLINT ALADÁR: A Néző: Művészet és képzés	878
FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN: Felső-Fenn	885

DISPUTA:

ADY ENDRE: A porcsin	898
----------------------	-----

A Nyugat minden közzétételénél közzététel előtt. A szerkesztésért felelős: IGNOTUS. Kéziratok: Budapest, Ignác utca 18. Szerkesztési iroda: Budapest, Ignác utca 18. Kéziratok: Budapest, Ignác utca 18. Kéziratok: Budapest, Ignác utca 18. Kéziratok: Budapest, Ignác utca 18.

ELŐFIZETÉSI ÁRA: HAVI ÉVRE 24 KORONA. FÉLVÉRE 12 KORONA. EGYÉNI SZÁM: ÁRA 1 KORONA. A FIZETÉS MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN. ÉS 16-ÁN. TELEFON: JÓSEF 41-61.

Az operaház nézőtere értette meg velem először Ybl Miklós nagyságát és jelentőségét. Ez a tér nem mutat új dekoratív formákat, ez nem utal egy bizonyos művész egyéniségére. Nem is hívogató. Aki a maga kora architektúrájáról első művészi impresszióit abban az úgynevezett forradalmi időben szerezte, mely a régi formák közt általában s a renaissance-sablonok sorában különösen oly alapos rombolást végzett, annak szemében az operaház egész épülete is először mint lemásolt, átvett részletekkel teli kompozíció jelentkezik, s főként nézőterén támad fel az az érzése – midőn nem áll még vele szemben eléggé tájékozott -, hogy idegen, távoli világba lépett. Az új építészek úgynevezett intim enteriőrökhöz szoktatták. Kényelmes, sima, puha, semleges, vagy meleg színű, inkább pittoreszk, mint monumentális terekhez, helyiségekhez, hol azonnal otthonosan érzi magát az ember, elterpeszkedik. Az operaház földszintjén ennek a meleg, közvetlen hangulatnak nyoma sincs. A parketten kevésbé járatos látogató itt aggodalmasan tapogatja végig magát: kifogástalan dresszet húzott-e, nincs-e baj a cipővel, a plasztronnal, a nyakkendővel? Szigorú márványpillérekről hatalmas bronzöntvények néznek le reá. Minden páholynyílás egy-egy palotaablak,

körülzárt, tartózkodó, és az egész, színházias szeszélyeskedéstől ment, nyugalmas és hosszú időre készült belső architektúra, mintha ünnepies viselkedésre intené a nézőt. Ez az architektúra a múlt század végi modernizmus szemüvegén át nézve merev és gőgös. De levetkőzvé minden elfogultságot, a radikalizmus elfogultságát is, meg kell érteni, hogy így, ilyenek készült, ez volt a célja, s akkor feltárulnak imponáló szépségei. Az operaház egy kicsit talán még ma is a színházak arisztokratája. Ybl idejében még sokkal inkább az volt. Az arisztokratikus intézmény számára Ybl előkelő nézőteret komponált, finoman és gondtalanul élvező és szórakozó publikumnak valót. S mint ilyen, utol nem érhető az operaház nézőtere. Grandiózus, imponáló, nobilitást sugárzó, könnyű és biztos, mint az az ember, aki gyerekkora óta megszokta a pompát.

Nem polgári művészet az, mely e márványfalakon virágzik. Ybl egész művészi lényétől messze volt a polgári kicsinyesség, a polgári melegség és a céltudatosság is. Amilyen tökéletes, rendeltetéséhez mért, győzedelmes az opera, oly szomorú – elrendezésében – a vámház, ez a nagyon is prózai célú hivatalépület, sötét folyosóival, zugaival, gyorsan megtelepedett piszkával, a hatalmas méretekhez nem illő szegényes berendezéssel. Ybl csak ünnepelni tudott, de azt nagyszerűen, imponálóan. Tradicionális részleteket használt fel, midőn pompát fejtett ki, minden oszlopfőjé, párkányt, ívet, profilt az olasz renaissance kincsesházából vett. De hány ezren használták ugyanezt a raktárat, s mily kevesen találták meg az elrendezés, téralakítás nagy titkát, mely a halott részleteket valóban renaissance-szellemű grandiózus művé építi össze! Tradíciókhoz, rég kitalált formákhoz ragaszkodni: ez nem helytelen kiindulási pont, midőn valaki arisztokratikus jellegű, reprezentációs monumentumot épít, de még nem is minden. Ami még kell a sikerhez: a régi, céh-méretekkel mért tudás, a tömegekkel birkózó speciális építésztehetség, az ízlés, a nobilitás tisztelete s érvényesítése a legapróbb részletekig és minden felhasznált anyagban: ezek a tulajdonságok tették mesterré Yblt a sok, vele egy pontról elinduló másoló, utánérző között, s ezek hiánya mutatkozik oly szomorúan a hatása alatt, utána indult generáción.

Budapest múlt századbeli architektúráján szinte hajszálpontossággal meg lehet mutatni egy-egy kiválóbb építész-egyéniség hatását. Ybl egyike azoknak, akik az ízlés, divat, stílus gyors változása ellenére is, aránylag hosszú időn át érezhetők voltak. Az Andrássy úton nemcsak az operaházat építette. Talán még egy vagy két – e pillanatban nem tudom pontosan megállapítani – bájos kisebb villát. De az egész Andrássy úton nyomon lehet követni az Ybl- emlékeket, az olasz renaissance motívumai, kapuzatok, ablakok és egész homlokzatok olyan alakítását, melyre ő adott példát. Még a körutak korábbi épületein is felbukkannak az Ybl-szerű kompozíciók. De természetes, hogy nagyon hamar el kellett korcsosulniok, hiszen soha nem illettek az egyszerű bérházhoz. Finom kőanyagukat, mely formáikkal összenőtt, csakhamar vakolattá degradálta a vállalkozói takarékoskodás. A nagyszabású mintáknak a belső téralakítás ugyancsak vállalkozói, spekulációs okokból nem felelhetett meg, és a mester helyét a példaadásban gyorsan foglalták el olyanok, akik semmivel sem voltak originálisabbak a részletekben, még kevésbé a

komponálásban, de fajsúly, lelkiismeret dolgában sokkal könnyebbek. Milyen szomorúak, vedlettek ez alig huszonöt-harminc éves házak gipsz cifraságai, s milyen üdítő és kellemes például az operaház két oldalsó kocsifeljárója, holott kőpillérek ornamensei is jól kiválasztott emlékek szigorú másai. Még szomorúbb végignézni az Andrássy út ama teljesen Ybl szellemében, kőből s palotaszerűen épített házain, melyeknek földszintjét egyre sűrűbben törik át hatalmas boltablakokkal, üvegre, semmire állítván az összes felső emeletet.

Ybl nagysága megmaradásának egyik titka, hogy épületein – mert mindig az építmények arisztokratáihoz nyúlt – soha ilyen tragikusnak mondható összeütközést a rendeltetés és a megkomponálás különböző volta nem okozott. Fellépése ama romantikus budapesti építészeti kort követi, melynek számos becses terméke ismeretes: a budai Karácsonyi-palota, a magyarnak készült Vigadó, sok, megkopottan is megnézésre érdemes bérház. Ezek az épületek nagyrészt a szegény és szerény viszonyok szülöttei. De a kiegyezés s főképp Buda és Pest egyesítése után jött egy merészebb kor, városrendezés, nagy spekuláció és pénz, mohó szükséglet középületek után: ennek az időnek alkalmas ünnepi formáit biztosan és szerencsésen találta meg Ybl. Igaza volt, még a Vigadó zseniális építészével szemben is, abban, hogy nem kísérletezett, nem volt vakmerő újtó. A múlt század eleji építészek mellett ő az, aki az állandóság, a nyugalom motívumait viszi e város zavaros és gyors megújulásra ítélt részletekkel teli képébe.

Ezt a képet azonban nem alakíthatta át. Sem az Operaház, sem a királyi palota tőle származó épületei, sem a belül is nagyszerű margitszigeti fürdő s más monumentális építmények nem arra valók, hogy a szükséges, egyszerű és szerény városi tömegépítkezés mintái, sablonjai gyanánt szolgálhassanak. Pedig ehhez az építkezéshez egyenesen sablon kell, persze jó sablon. A forrongó modernizmus, a szecessziótól a bécsi kocka-architektúráig, mind azon bukott el, hogy nem vették tudomásul, mily szerényen kell visszavonulnia a bérház-homlokzatnak. Yblt ez a probléma nem érdekelte. Ybl nem követendő példa, de maradandó nagyság. Kiállotta már a legnehezebb próbát, az alig fiatalabb kortársak ítéletét. Ahogyan kövei mohosodnak, úgy fognak most már állandóan növekedni értékben.